

تبیین مدل ساختاری اثربخشی برنامه درس پژوهی بر تعهد و میزان دل‌بستگی دبیران

آرش رحیمی پور^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۸

چکیده

مطالعه حاضر با هدف تبیین مدل ساختاری اثربخشی برنامه درس پژوهی بر تعهد و میزان دل‌بستگی دبیران انجام شد. روش این مطالعه از نوع توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را معلمان مقطع متوسطه شهرستان پاکدشت در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۱۰۵۳ نفر تشکیل دادند. تعداد ۲۰۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته و در انجام آن از تکنیک‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری توصیفی جنسیت، تحصیلات و سن و به تفکیک شاخص‌های مینیمم، ماکزیمم، میانگین و انحراف معیار و استنباطی آزمون چولگی و کشیدگی، آزمون تحلیل عاملی، روش معادلات ساختاری و برای اجرای عملیات اقتصادسنجی نیز از نرم افزار Spss 24 و Smart Pls 3 استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که، برنامه درس پژوهی بر تعهد و میزان دل‌بستگی دبیران اثر بخش است و مقادیر t-values هر یک از متغیرهای سه گانه تحقیق و مولفه‌های مربوط به آنها نشان دهنده شدت ضریب معناداری بین متغیرها و مولفه‌های آنهاست.

واژگان کلیدی: برنامه درس پژوهی، فعالیت‌های آموزشی، آموزش و پرورش، برنامه ریزی.

۱- پژوهشگر، گروه علوم انسانی، دانشکده روانشناسی و مشاوره، موسسه آموزش عالی ادیبان، سمنان، ایران. (نویسنده مسئول)

ایمیل: Rahimipourarash@gmail.com

مقدمه:

کلان آموزش و پرورش، نیاز به بهبود مستمر در فرآیند آموزش و پرورش و ضرورت اجرای برنامه درسی اثربخش) زمینه‌ساز رهبری برنامه درسی توسط مدیران است که تمرکززدایی در نظام آموزش و پرورش، تبیین جایگاه مدیران به‌عنوان رهبران برنامه درسی، انتصاب مدیران شایسته و توانمندسازی آنان، همکاری مدیران با معلمان، هوشیارسازی دانش‌آموزان و اولیاء نسبت به برنامه درسی، جلب همکاری فراسازمانی، بازسازی فرهنگ، غنی‌سازی برنامه‌های درسی و پایش منظم اجرای آن به عنوان راهبردهای توسعه رهبری برنامه درسی مدیران، موجب بروز پیامدهای فردی، سازمانی و اجتماعی می‌گردد. همچنین در یک مقاله دیگری جهرمی و همکاران (۱۴۰۲) به طراحی الگوی زیست‌پذیری برنامه درسی در نظام آموزش عالی پرداختند. این پژوهش کیفی با استفاده از روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو انجام شده است. تیم فراترکیب متشکل از سه نفر متخصص برنامه‌ریزی درسی و یک نفر مسلط به روش پژوهش فراترکیب بود. در ابتدا ۴۴ منبع استخراج شدند که با استفاده از الگوی غربالگری و حذف عناوین نامرتب، چکیده‌های نامرتب و سپس متون نامرتب، نهایتاً ۲۴ منبع پژوهشی مرتبط، مبنای تحلیل قرار گرفت که نتیجه آن استخراج مدل مشتمل بر پنج مضمون پایه استانداردهای آموزش (رعایت برنامه درسی مصوب)، موانع آموزش (انتقال مفاهیم آموزشی)، پیامدهای آموزش (تغییر در دانش، مهارت و نگرش دانشجویان)، رهبری آموزشی (مدیریت فرآیند یاددهی- یادگیری) و کیفیت آموزش (رشد و توسعه فردی دانشجویان) بود. اعتبار داده‌ها با استفاده از سه تکنیک اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری و هم‌سوسازی داده‌ها و اعتماد به داده‌ها با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهش‌گران تأیید شد. به طور کلی یافته‌های این مقاله نشان داد که محتوای آموزشی کاربردی و اثربخش و استاد توانمند زیست‌پذیری برنامه درسی آموزش عالی را منجر می‌شوند. فتحی و اجارگاہ و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای تحت عنوان " برنامه درسی متناسب با ویژگی و نیازهای نسل Z : یک مطالعه سنتر پژوهی به تحقیق پرداختند. نسل Z با ویژگی‌هایی خاص، رشد یافته در فضای رسانه‌های دیجیتال و جامعه محور و واقع‌بین مستلزم توجهی خاص در حوزه تعلیم و تربیت است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی برنامه درسی متناسب با نسل Z (نسل اینترنت)

پرداختن به فعالیت‌های آموزشی در هر کشوری نوعی سرمایه‌گذاری بوده که هدف اصلی آن توسعه انسانی است. به عبارتی هدف هر یک از فعالیت‌های آموزشی رشد آگاهی و توانایی‌های بالقوه انسان بوده و پیشرفت و توسعه جوامع، سازمان‌ها و موسسات نیز در گرو ارتقای سطح دانش، مهارت، رفتار و بینش انسانی است (آرند، ۲۰۰۷). تاملی بر دنیای امروز، ما را با این واقعیت مواجه می‌کند که تغییرات و تحولات جهانی بیش از پیش روند گذشته را تغییر داده است و ما را به این امر سوق می‌دهد که بتوانیم خود را با آن سازگار سازیم (ابوالحسنی و همکاران، ۱۳۹۸). در نظام‌های آموزشی نسبی که به بهبود مستمر فرایند آموزش تعهد دارند، ایجاد و توسعه یک طرح جامع برنامه درسی امری ضروری است تا سیستم برای افزایش میزان یادگیری از یک برنامه منسجم و هماهنگ و متمرکز ببرد و همچنین نقطه تمرکز و سوگیری آموزش‌ها را به سمتی هدایت کند که طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه درسی در آن تسهیل شود (برتون، ۲۰۱۱). برنامه‌های درسی این ظرفیت و قابلیت‌ها را دارا هستند که نیروی انسانی فرهیخته و مورد نیاز جامعه را از لحاظ اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی تامین کنند و به پیشرفت و توسعه جامعه یاری رساند (نجفی و معروفی، ۱۳۹۹) از این حیث می‌توان آن را قلب نظام آموزشی به شمار درآورد (تربلانچ و بیتزر، ۲۰۱۸) خلخالی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای به مدل‌سازی رهبری برنامه درسی برای مدیران مدارس ایران به تحقیق پرداختند. رهبری برنامه درسی به‌عنوان جزء کلیدی بهبود نظام آموزشی شناخته شده و با نظر به نقش حیاتی مدیران در این بخش، پژوهش حاضر با هدف طراحی الگویی برای رهبری برنامه درسی توسط مدیران انجام شده است. رویکرد حاکم بر پژوهش، کیفی از روش داده بنیاد بود. جامعه مورد مطالعه شامل اعضای هیئت‌علمی، کارشناسان مدیریت آموزشی و متخصصان برنامه درسی و مدیران مدارس است. روش نمونه‌گیری به شیوه نظری بوده است. حجم نمونه به روش اشباع داده‌ها صورت پذیرفت. با ۱۹ نفر مصاحبه به عمل آمد. داده‌های حاصل از مصاحبه در بخش کیفی از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی، تجزیه و تحلیل، و در بخش کمی با آزمون فریدمن اولویت‌بندی شدند. نتایج پژوهش نشان داد که عوامل علی (شامل ضرورت شکل‌گیری اهداف

انجام شد. این پژوهش، از نظر هدف کاربردی، دارای رویکردی کیفی و به روش سنتزپژوهی بوده است. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و براساس معیارهای ورود در بازه زمانی ۲۰۱۵-۲۰۲۱ و ۱۳۸۹-۱۴۰۰ بود. جامعه پژوهش ۱۴۵ مقاله و پایان‌نامه و بر اساس معیارهای خروج به‌عنوان نمونه ۶۵ مقاله پژوهشی برای تحلیل انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی ۶ مرحله‌ای روبرتس انجام شد. برای کدگذاری مجدد یافته‌ها از دو ارزیاب و برای تأیید از فرمول ضریب کاپا کوهن استفاده شد همچنین میزان توافق بین ارزیاب‌ها ۰/۷۴ بود. بر اساس کدهای شناسایی‌شده، ویژگی‌های نسل Z شامل ۱۷ مؤلفه و ۴ اصل مفهوم‌شناسی نسلی، ویژگی‌های نسل Z، ترجیحات و نیازهای نسلی و برنامه درسی مناسب برای ویژگی‌های نسل Z با ۲۷ مؤلفه و ۱۰ اصل بود که عبارتند از: منطق و چرایی، اهداف، جهت‌گیری برنامه درسی، محتوا، فعالیت و تجربه یادگیری، ویژگی‌های معلمان نسل Z، جهت‌گیری تربیتی و توسعه حرفه‌ای معلمان، متناسب‌سازی محیط‌های آموزشی، ابزارها و منابع یادگیری دیجیتال می‌باشد. در حقیقت، ضرورت مفهوم‌شناسی نسلی در برنامه درسی، ویژگی و توسعه حرفه‌ای و همچنین جهت‌گیری تربیتی معلمان بیشتر از سایر مؤلفه‌ها مورد تأکید قرار گرفت. همچنین در پژوهشی بیانی و همکاران (۱۴۰۰) به تبیین اهداف برنامه درسی آموزش خانواده در مدارس دوره ابتدایی پرداختند. رویکرد این پژوهش کیفی و با روش تحلیل محتوای قراردادی (رویگرد استقرایی) بود. جامعه-ی هدف ۲۰ نفر از اعضای هیئت علمی گروه‌های برنامه ریزی درسی، جامعه شناسان، مشاوران و مدرسان آموزش خانواده و روانشناسان بودند و با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. برای روایی و پایایی داده‌ها از معیارهای قابلیت اعتبار و قابلیت تأیید استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل محتوای قراردادی مبتنی بر استقرا بهره گرفته شد. تحلیل داده‌ها منجر به استخراج ۷۰ مفهوم، ۱۲ مقوله‌ی فرعی و ۵ مقوله‌ی اصلی شد. مقولات اصلی پدیدار شده شامل: "ارتقای سواد رسانه‌ای"، "آگاهی نسبت به آداب و مهارت‌های زیستن"، "مشارکت خانواده‌ها و نقش والدگری"، "شناخت نسبت به مراحل رشد و زندگی کودکان" و "آگاهی نسبت به

اصول و مبانی تعلیم و تربیت" می‌باشند. نتایج حاصل می‌تواند در برنامه ریزی و اجرای هرچه بهتر دوره‌های آموزش خانواده در مدارس دوره ابتدایی تسهیل‌گر باشد و برنامه‌ریزان و مجریان این دوره‌ها نیز می‌توانند در بعد عملی از آن بهره‌گیرند. خسروی بابادی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در نظام آموزش عالی مهارتی (مطالعه موردی: دانشگاه جامع علمی کاربردی) به تحقیق پرداختند. هدف این پژوهش طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در نظام آموزش عالی مهارتی بر اساس الگوی پارادیمی بود. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، کیفی است. اطلاعات از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و یادداشت‌ها و مشاهدات پژوهشگر جمع‌آوری و با استفاده از راهبرد نظریه زمینه‌ای تحلیل شد. جامعه آماری پژوهش شامل متخصصان برنامه درسی بود که ۱۶ نفر به صورت نمونه‌گیری هدفمند (گلوله برفی) انتخاب و با استفاده از فن‌های تطبیق توسط اعضا، توافق کدگذارها، بازبینی نتایج توسط متخصصین و بررسی توسط همکار از روایی و پایایی پژوهش اطمینان حاصل شد. یافته‌ها در شش گروه از مقوله‌ها با عنوان ۱. عوامل یا شرایط علی ۲. پدیده‌محوری ۳. مقوله‌های راهبردی ۴. شرایط زمینه‌ای ۵. مقوله‌های واسطه‌ای و ۶. مقوله‌های پیامدی شناسایی و تبیین شدند. راهکارهای بهبود کیفیت فرایند تولید و اجرای برنامه‌های درسی مهارتی در آموزش عالی به‌ویژه در دانشگاه جامع علمی کاربردی به قصد افزایش اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان پیشنهاد شدند.

فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده دانست. هدف اصلی این سرمایه‌گذاری توسعه انسانی و یا به عبارتی، رشد آگاهی و توانایی‌های بالقوه انسان است. با پیشرفت روز افزون علم و فناوری نقش آموزش و پرورش دچار دگرگونی شده است، به طوری که وظیفه اصلی نظام آموزشی، کشف و پرورش استعدادها و توانایی‌های فراگیران، برای شرکت در فعالیت‌های سازنده اجتماعی است. در این میان با بررسی نظام آموزش رسمی در ایران می‌توان دریافت که نارسایی‌هایی در نظام آموزشی وجود دارد که باعث تحقق نیافتن اهداف آموزشی به ویژه در مقطع ابتدایی شده است. به نظر می‌رسد حلقه مفقود شده فرایند آموزشی کشور را باید در نظام ارزشیابی جستجو کرد. بی تردید فرآیند سنجش با رویکرد سنتی به دلایلی از جمله کمتر

تعداد ۲۰۶ نفر به صورت انفرادی به آن‌ها پاسخ دادند. معیار ورود به پژوهش رضایت معلمان بود. در تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق، ابتدا از آزمون کولموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و سپس از تکنیک معادلات ساختاری توسط نرم افزار آماری اسمارت پی ال اس استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌های محقق ساخته بودند که در ادامه به آن‌ها اشاره شده است. جهت تعیین روایی ابزار پژوهش از روایی صوری و محتوایی استفاده شد که مورد تایید قرار گرفت. برای تأیید پایایی پرسشنامه، پرسشنامه‌ها میان ۳۰ نفر از افراد پاسخگو توزیع گردید و پس از جمع‌آوری و تحلیل پرسشنامه‌ها، ضریب آلفای کرونباخ آنها محاسبه گردید که نتایج آن در جدول (۲) ارائه شده است.

یافته‌های تحقیق:

مشخصه‌های آمار توصیفی و آزمون آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای پژوهش در جدول (۱) نشان داده شده است.

اهمیت دادن به فرایندهای ذهنی و اینکه دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های فراگیران را در جریان عمل نمی‌تواند مورد ارزشیابی قرار دهد، در عصر حاضر کارایی لازم را در نظام آموزشی کشور ندارد و نمی‌تواند عملکرد فراگیر، مربی، خانواده‌ها و حتی نظام آموزشی را ارزیابی کند. لذا در این پژوهش هدف تبیین مدل ساختاری اثربخشی برنامه درس پژوهی بر تعهد و میزان دلبستگی دبیران می‌باشد.

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی است که در آن روابط بین متغیرهای پژوهش به روش مدل سازی معادلات ساختاری بیان شده است. جامعه آماری پژوهش را معلمان مقطع متوسطه شهرستان پاکدشت در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۱۰۵۳ نفر تشکیل دادند. تعداد ۲۰۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. شرکت کنندگان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، از بین مدارس متوسطه انتخاب شدند. به این ترتیب که از میان مدارس متوسطه اول و دوم به طور تصادفی سه مدرسه از هر دوره و از هر مدرسه یک کلاس درس انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها میان آنها توزیع شد و در مجموع

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
تعهد شخصی	۲۵/۳۴	۶/۳۶	۴۰/۴۸	-۰/۲۸۵	-۰/۵۷۱
تعهد ساختاری	۲۶/۱۱	۶/۲۸	۳۹/۴۷	-۰/۰۲۰	-۰/۵۰۵
تعهد اخلاقی	۱۶/۹۹	۳/۲۵	۱۰/۵۴	-۰/۴۶۴	-۰/۲۹۲
بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح ارزشیابی	۱۶/۶۰	۳/۷۲	۱۳/۱۲	-۰/۲۳۱	-۰/۲۳۲
علاقه‌مندی به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی	۱۴/۱۷	۳/۹۵	۱۵/۶۳	۰/۴۷۰	-۰/۰۹۷
ترغیب دانش‌آموزان به کار گروهی	۵/۱۷	۲/۵۹	۶/۵۸	۰/۵۹۲	-۰/۵۹۷
سازماندهی و مدیریت کلاسی	۱۰/۱/۱۳	۲۲/۲۵	۴۵۲/۸۶	۰/۰۵۰	-۰/۳۹۱
فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری	۱۶/۴۰	۳/۵۴	۱۲/۶۸۱	-۰/۵۸۸	۰/۶۰۲
سازماندهی و مدیریت کلاسی	۱۹/۷۴	۵/۴۶	۲۹/۸۲	-۰/۲۹۰	-۰/۷۱۳
دلبستگی معلمان	۱۶/۶۸	۳/۸۱	۱۴/۵۵۶	-۰/۰۶۶	-۰/۱۵۸
استفاده از منابع اطلاعاتی (سواد اطلاعاتی)	۱۶/۰۷	۴/۱۸	۱۷/۶۴	۰/۱۱۶	-۰/۶۳۴
آگاهی و به‌کارگیری روش‌های تدریس	۱۶/۷۵	۳/۵۲	۱۲/۵۰	-۰/۳۲۱	۰/۰۱۲
مشارکت و همفکری	۶۹/۲۴	۱۴/۰۷	۱۹۸/۱۰۶	-۰/۱۱۹	-۰/۵۴۵

انحراف معیار (۲۲/۲۵) و کمترین میانگین را مولفه ترغیب دانش‌آموزان به کار با میانگین (۵/۱۷) و انحراف معیار (۲/۵۹) کسب کرده است.

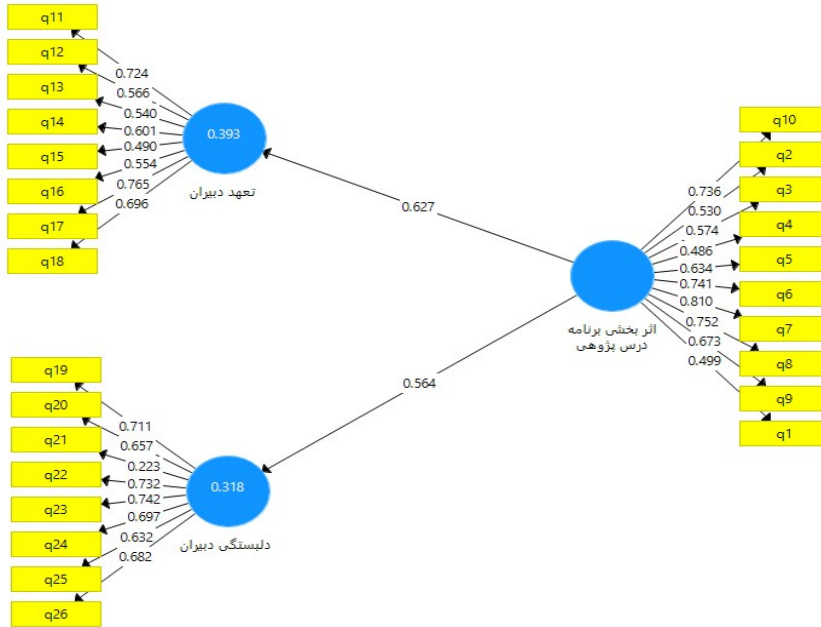
با توجه به جدول (۲) فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری میانگینی برابر با (۱۶/۴۰) و انحراف معیار (۳/۵۴) کسب کرده است. از بین مولفه‌ها بیشترین میانگین را مولفه سازماندهی و مدیریت کلاسی با میانگین (۱۰/۱/۱۳) و

جدول ۲- ضریب آلفای کرونباخ و آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیر	آلفای کرونباخ	KM	سطح معناداری	وضعیت
اثر بخشی برنامه درس پژوهی	۰/۷۴	۰/۰۵۸	۰/۰۸۹	نرمال
تعهد دبیران	۰/۷۹	۰/۰۴۸	۰/۰۵۸	نرمال
دلبستگی دبیران	۰/۷۶	۰/۰۶۳	۰/۰۵۴	نرمال

نرمال می باشد، بنابراین می توان از آزمون های پارامتریک برای آزمون فرضیه های پژوهش استفاده کرد.

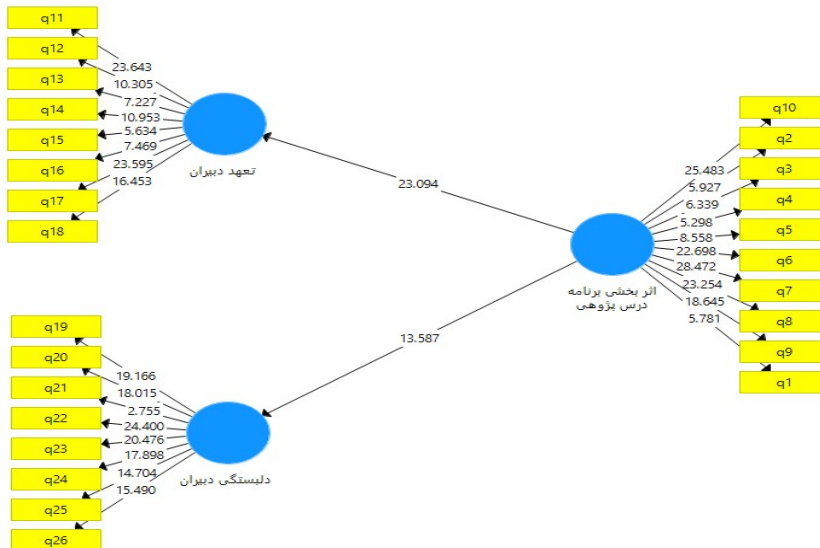
مطابق اطلاعات جدول (۲) سطح معناداری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای همه متغیرها مورد مطالعه بیشتر از ۰/۰۵ می باشد. لذا نتیجه آزمون برای هیچ یک از متغیرها معنی دار نیست و در نتیجه توزیع همه متغیرها

شکل ۱- مدل ساختاری تحقیق همراه با ضرایب استاندارد بارهای عاملی

گویه‌ها و ارتباط این مولفه‌ها به متغیر مربوطه آنها آزمون ضرایب بارهای عاملی اجرا گردید و بر اساس اجرای این آزمون مشخص شد متغیرهای تحقیق تأثیر مثبت و معناداری دارد.

در شکل (۱) مشاهده می‌شود متغیرهای تحقیق آمده است که مقدار بارعاملی این متغیرها و مولفه‌های هر یک از آنها نسبت به هر یک از سوالات پرسشنامه مشخص شده است. در ادامه مشاهده می‌شود بارهای عاملی هر یک از آنها بعد از ترسیم مدل و مشخص شدن هر یک از این

شکل ۲- مدل اندازه گیری تحقیق همراه با مقادیر t-values

(وابسته) مدل است. R2 معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد و طبق جدول (۳) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R2 در نظر گرفته می‌شود.

❖ معیار Q2

این معیار قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد و در صورتی که مقدار Q2 در جدول (۳) در مورد یک سازه درون‌زا سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب نماید، به ترتیب نشان از قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی سازه یا سازه‌های برون‌زای مربوط به آن را دارد.

در شکل ۲ مشاهده می‌شود که مقادیر t-values هر یک از متغیرهای سه گانه تحقیق و مولفه‌های مربوط به آنها طراحی شده است که نشان دهنده شدت ضریب معناداری بین متغیرها و مولفه‌های آنهاست. مثلاً پیداست که تأثیر معناداری اثر بخشی برنامه درس پژوهی بر متغیر تعهد دبیران ۱۳/۵۸۷ می‌باشد که بیشتر از مقدار ۱/۹۶ است و این فرضیه تایید شده است. و تأثیر اثر بخشی برنامه درس پژوهی بر دل‌بستگی دبیران ضریبی بیشتر از سطح معناداری ۱/۹۶ است و این نشان دهنده تایید این فرضیه می‌باشد.

❖ معیار R Squares یا R2

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش ضرایب R2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زای

جدول ۳- نتایج معیار R2 و Q2 برای سازه درون‌زا

متغیرهای مکنون	R2	Q2
تعهد شخصی	۰/۶۸۰	۰/۵۳۰
تعهد ساختاری	۰/۷۵۵	۰/۵۴۸
تعهد اخلاقی	۰/۸۴۴	۰/۳۲۹
بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح ارزشیابی	۰/۷۹۰	۰/۵۰۱
علاقه‌مندی به افزایش دانش و مهارت-های شغلی	۰/۶۸۵	۰/۵۰۲
ترغیب دانش‌آموزان به کار گروهی	۰/۵۴۵	۰/۲۳۲
سازماندهی و مدیریت کلاسی	۰/۵۴۹	۰/۴۰۱
فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری	۰/۶۸۹	۰/۲۴۵
سازماندهی و مدیریت کلاسی	۰/۶۶۲	۰/۲۷۸
دل‌بستگی معلمان	۰/۶۵۶	۰/۴۷۲
استفاده از منابع اطلاعاتی (سواد اطلاعاتی)	۰/۶۷۱	۰/۳۹۸
آگاهی و به‌کارگیری روش‌های تدریس	۰/۶۵۹	۰/۵۲۲
مشارکت و همفکری	۰/۶۸۲	۰/۳۶۵

❖ معیار GOF1

برای بررسی برازش مدل کلی از معیار GOF استفاده می‌شود که سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است.

این معیار از طریق فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

مطابق با جدول (۳)، مقدار R2 برای سازه‌های درون‌زای پژوهش محاسبه شده است که با توجه به سه مقدار ملاک، مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید می‌سازد.

همچنین نتایج جدول (۳) نشان از قدرت پیش‌بینی مناسب مدل در خصوص سازه‌های درون‌زای پژوهش دارد و برازش مناسب مدل ساختاری را تأیید می‌سازد.

¹ Goodness of Fit

Communalities از میانگین مقادیر اشتراکی متغیرهای پنهان پژوهش طبق جداول (۴ و ۵) به دست می‌آید.

$$GOF = \sqrt{\text{communalities} \times R^2}$$

جدول ۴- میزان **Community** و **R2** متغیرهای تحقیق

R2	Community	متغیرهای مکنون
۰/۶۵۶	۰/۸۳۰	تعهد شخصی
۰/۷۶۰	۰/۷۳۷	تعهد ساختاری
۰/۸۶۵	۰/۵۸۲	تعهد اخلاقی
۰/۷۵۴	۰/۶۹۴	بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح ارزشیابی
۰/۷۵۶	۰/۵۲۲	علاقه‌مندی به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی
۰/۳۸۲	۰/۶۵۰	ترغیب دانش‌آموزان به کار گروهی
۰/۶۳۰	۰/۶۲۰	سازماندهی و مدیریت کلاسی
۰/۵۵۸	۰/۵۶۴	فراهم‌آوری فرصت‌های یادگیری
۰/۶۸۹	۰/۵۲۶	سازماندهی و مدیریت کلاسی
۰/۶۵۰	۰/۷۵۲	دلبستگی معلمان
۰/۶۵۳	۰/۸۱۱	استفاده از منابع اطلاعاتی (سواد اطلاعاتی)
۰/۶۸۵	۰/۷۳۹	آگاهی و به‌کارگیری روش‌های تدریس
۰/۷۵۵	۰/۷۴۵	مشارکت و همفکری

جدول ۵- نتایج برازش مدل کلی

GOF	R²	Community
۰/۶۵۱	۰/۵۹۸۰	۰/۶۵۹۲

ذینفعان در تمامی مراحل یا چرخه مدیریتی برنامه درس پژوهی مورد توجه قرار گیرد.

اما راهکار درست اجرا شدن برنامه‌های درس پژوهی می‌تواند از طریق توجه به سه اقدام به شرح زیر باشد:

الف: استقرار درست برنامه‌های درس پژوهی از طریق تولید الگوی مناسب برای اشاعه برنامه‌های درس پژوهی:

زمانی برنامه درس پژوهی در مراکز آموزشی مستقر می‌شود که دو نشانه (استقرار فیزیکی، استقرار مفهومی) مشاهده گردد.

- **استقرار فیزیکی:** یعنی برنامه‌های درس پژوهی پیش-بینی شده (فارغ از چند و چونش) در هر مرکز آموزشی قابل مشاهده باشد. در نظام آموزشی ما (فعلا) معنایش این است که کتاب‌های درسی در مدارس مبنای عمل کار آموزشی باشد. که خوشبختانه در این مورد مشکلی نداریم (چون آموزش و پرورش به صورت متمرکز کتاب‌های

با توجه به مقدار به دست آمده در جدول (۵) برای GOF به میزان ۰/۶۵۱، برازش مناسب مدل کلی تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری:

جهت بررسی فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی تحقیق نیز از آزمون تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد که نتایج نشان داد که برنامه درس پژوهی بر تعهد و میزان دلبستگی دبیران تاثیر مثبت و معناداری دارد. سالهاست در رابطه با برنامه درس پژوهی قصد شده، اجرا شده و کسب شده پژوهش می‌شود و همواره بین این سه نوع برنامه فاصله قابل توجهی می‌بینیم. لذا باید برنامه‌های درس پژوهی از طریق طراحی چرخه مشارکت-دهی ذینفعان در تصمیمات برنامه‌های درس پژوهی صورت بگیرد. بنابراین ضروریست که نحوه مشارکت دادن

داده‌های پژوهش حاضر با استفاده از پرسشنامه بدست آمده و امکان گردآوری داده‌ها با دیگر ابزارهای پژوهش از دیگر محدودیت‌ها بوده است.

امکان کنترل برخی از متغیرهای مداخله‌گر مانند تاریخچه (برنامه‌های همزمان) وجود نداشت. این موضوع ممکن است بر نتایج تحقیق تا حدودی اثر گذاشته باشد.

برخورد نامناسب و بدبینانه درباره پاسخگویی به پرسشنامه در بین بعضی از معلمان وجود داشت و برخی از پرسشنامه‌ها به صورت ناتمام تکمیل شده بود و این باعث از دست رفتن اطلاعات ارزشمندی شد.

تعمیم یافته‌های این تحقیق به سایر استان‌های کشور به دلیل تفاوت‌های فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی باید با احتیاط انجام شود.

درسی را در اختیار مدارس قرار می‌دهد). اما به تنهایی نمی‌تواند نقش راهنمای عمل تربیتی را برای مراکز آموزشی ایفا کند. بنابراین ضرورت دارد یک برنامه درس پژوهی به عنوان چارچوب انتظارات در سطح ملی و محلی برای هر دوره تحصیلی تهیه و در اختیار مراکز آموزشی قرار گیرد.

مولف‌های برنامه درس پژوهی در یک دوره تحصیلی چنانچه بنا باشد تهیه شود شامل (ماموریت دوره تحصیلی، شایستگی‌های مورد نظر دوره بعنوان حد یادگیری، جدول درس یا حوزه‌های یادگیری، اصول حاکم بر برنامه‌های درسی دوره، مهارت‌ها و ارزش‌های مشترک دوره تحصیلی، راهبردهای مورد تاکید، محیط‌های یادگیری، نظام ارزشیابی، نقش مراکز آموزشی و بخصوص معلمان در چگونگی اجرای برنامه‌های درس پژوهی، شناسنامه درس یا حوزه‌های یادگیری مشتمل بر: " منطق حوزه یادگیری، اهداف یا شایستگی‌های حوزه‌های یادگیری، جغرافیای محتوایی حوزه یادگیری".

- **استقرار مفهومی:** یعنی برنامه‌های درس پژوهی که بنا است در مراکز آموزشی اجرا شود به خوبی توسط معلمان، مدیران و دیگر ذینفعان بخوبی درک شود و این همان مشکلی است که نظام آموزشی ما سالهاست گرفتارش شده. بعبارت دیگر مشکل ما این است که برنامه‌های درس پژوهی تولید شده به خوبی توسط عوامل درگیر فهم نمی‌شود.

پیشنهاد می‌گردد که

پژوهش حاضر در شهرستان پاکدشت اجرا شده است، برای ارائه الگویی فراگیر، پیشنهاد می‌شود که پژوهش حاضر در استان‌های دیگر تکرار و نتایج با هم مقایسه شوند. پژوهشگران می‌توانند با بررسی‌های بیشتر مؤلفه‌های بیشتری را پژوهش کنند.

کاربرد الگوهای ارزشیابی در ارزیابی چنین برنامه‌هایی می‌تواند مفید واقع شود. الگوهای کرک پاتریک، الگویی جامع برای برنامه‌های اجرا شده در سطوح مختلف ارائه می‌دهند. پیشنهاد می‌شود در ارزیابی‌های بعدی از این الگوها استفاده شود.

محدودیت‌ها

جامعه آماری پژوهش حاضر معلمان متاهل هستند، لزوم انجام این پژوهش با جامعه آماری متنوع از افراد جامعه از دیگر محدودیت‌های این پژوهش می‌باشد.

Abolhassani, Z., & Safaei Movahed, S. (2019). providing a proposed framework for the work and technology curriculum of the middel school With emphasis on flipped classroom pattern, *Research in Curriculum Planning*, 16 (34), 1-13. (In Persian)

Burton N., Middlewood D. (2001). *Managing the Curriculum*. 7 ed. California: Sage Publications Ltd.

Najafi, S., & Maroofi, Y. (2020). Explaining Barriers of Acceptance and Implementation of Innovation in Farhangian University Curriculum, *Research in Curriculum Planning*, 16 (37), 61-76. (In Persian).

Arend, Richard J. (2007); *Abandoning Entrepreneurship: Children and Victims First*; DOI: 10.1177/1476127007083349.

منابع :

فضلی، ناهید، خلخالی، علی، نادری، نادر، سلیمانپور، جواد. (۱۴۰۱). مدل‌سازی رهبری برنامه درسی برای مدیران مدارس ایران. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۹(۷۳)، ۶۴-۸۵.

doi: 10.30486/jsre.2022.1904238.1688

محمدی، مهدی، ناصری جهرمی، رضا، خادمی، سولماز، شادی، صدیقه، مذهبیان، حدیث، خاضکی، شیرین. (۱۴۰۲). طراحی الگوی زیست‌پذیری برنامه درسی در نظام آموزش عالی. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۹(۷۵)، ۱۶۱-۱۷۱.

doi: 10.30486/jsre.2023.1973458.2265

پروازی مقدم، زهرا، فتحی واجارگاه، کورش، پوشنه، کامییز، خسروی ببادی، علی‌اکبر. (۱۴۰۱). برنامه درسی متناسب با ویژگی و نیازهای نسل Z: یک مطالعه سنتز پژوهی. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۹(۷۴)، ۲۳-۴۵.

doi: 10.30486/jsre.2022.1966537.2222

قرنجیک، آریتا، بیانی، علی اصغر، صائمی، حسن، فکوری حاجیار، حسین. (۱۴۰۰). تبیین اهداف برنامه درسی آموزش خانواده در مدارس دوره ابتدایی. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۸(۷۱)، ۱۳۲-۱۴۶.

doi:10.30486/jsre.2022.1918448.1802

هادی زاده، مریم، خسروی ببادی، علی‌اکبر، عصاره، علیرضا، نوروززاده، رضا. (۱۳۹۹). طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در نظام آموزش عالی مهارتی (مطالعه موردی: دانشگاه جامع علمی کاربردی). *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۷(۶۶)، ۲۱-۲۱.

doi: 10.30486/jsre.2020.1900348.1650

